שנה שמינית. HAMICPE Nr. 32

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה על המצפה

באוסטריא אונגרן:

לשנה	7.— כתרים
לחצי שנה	3.50 „
לרבע	1.75 „

באשכנז:

לשנה	8.— כתרים

בית הארצות:

לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

מחיר גליון בודד 14 הלר.

ברכת מז"ט 60 הלר. הודעת אירוסין כתר. זו או זו בראש הגליון שני כתרים

אין הנחה מהמחיר.

מודעות

כפי גדל השטח ולפי מקומן.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה

„HAMICPE" Kraków,

(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich)

בע"פ: רהוב סעבאסטיאנא 32

קראקא, י"ז מנחם אב פ' עקב התרע"א. גליון לב. Kraków, 11 Sierpnia 1911.

ריזל הדם — שלמה קלטר

מאורשים באב התרע"א

דאקליטשין — שענדישוב

בית הספר העברי בקראקא.

ועד ביה"ס העברי מודיע בזה, כי הכתבת התלמידים מתהילה עתה. ההורים יכלו לפנות בכל יום אל ראש החברה מר שלמה לעזער רהוב סטראדום 13 או אל המזכיר מר ווינדלינג רהוב גרודזקא 18 (לשכת הברת האהריות גרעשאם) ומז 20 לח"ז בלשכת ביה"ס רהוב פארבזעשע 12 מן שעה 3 עד 5 אחה"צ.

שלום עליכם!

מארבע רוחות השמים באה הרוה, רוח ישראל, לקבץ נפוצים, מארבע כנפות הארץ, מכל מדינה ומדינה אספתם, חשו ובאו המונים המונים — בזל מגמת פניהם וקונגרס ציוני קבצם יחד. אספה כללית לכל בני ישראל נועדה, אספה לאומית לנפוצות-יהודה. ובכחה כי עז ובתקותיה כי עצמו משכה אליה את כל המיחלים לציון וינהרו אליה כל החפצים בתחית עמם, ותהי לתלפיות לישעתה ותלפיות גם לעתיד! היא נשאה נס ציונה, „ארץ ישראל" הרותה על דגלי כל הבאים והשם „אחד" מאסף לכל המחנות והיה לראש פנה וליסוד מוסד לכל וכוהיהם ולכל החלטותיהם. יבוא נא גם השלום ויגן בכנפיו עליהם, שלום לכל מפלגות העם, שלום לכל אגפיו ויכין לבו לתחיתו, לקומם הריסותיו ולבנות חרבנו! — ברוכים אתם כל הנאספים! ברכנוכם בשם עמנו! ברכנוכם בשם „אחד", ברכנוכם בשם" שלום"! שלום עליכם!

כשמש בזהרה הופיע לנו רעיון הציונות בארצות גלותנו, כמוה הפיץ אור בהיר על ההוה ועל העתיד, כמוה גם מרפא בכנפיו לכל תחלואינו ולכל מחסורינו, כמוה יעלה ארוכה לכל מדוה, אשר באנו מאז גרשנו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, וכמוה הפך את עינו לפי המקבלים: אחד הוא אור השמש היורד מלמעלה ובצבעים מצבעים שונים נראהו בכל אשר מסביב לנו פה בארץ! אחד הוא הרעיון הציוני לכל עדת בני ישראל, רק צורות שונות לבשה במקדישיה ומעריציה, המטרה אחת היא לכלנו, רק דרכיה שונות, ודרך כל חברה וכל אגודה ישרה בעיניה, כל אחת ואחת תלחם בעד דרכה, תשתדל להראות צדקה ולהטות לב כל חובבי ציון אליה. לא לשים תהלה במעשיהן נאמר הפעם, ידענו כי אות לטובה הוא, אות תנועה ומחשבה. אולם אספה כללית כי תקרא, אם זכינו לקונגרס, ציוני, אז נחפוץ — ולנו הצדקה לדרוש כזאת — כי אמנם כללית תהיה, כי הקונגרס ציוני יהי לכל המפלגות ולכל הדעות. לא לנו הפעם לשפוט את מי הצדק ודרכי מי ישרים ונכחים באמת — המשפט הזה לקונגרס הוא, לוא אך שפוט ישפוט, לוא אך יתנו לכל דורש ציון להביע רוחו ולהגיש עצומותיו, ולוא אך מלאך שלום יגן עליו ועל כל הציונים למהלקותיהם ואיש לא ישלה ידו בשלומיו להלל בריתו. כל כח הקונגרס בו וכל יפיו באספתו, כלומר המעשה כשהוא לעצמו חביב עלינו מאד, האספה הכללית כי תהיה — תועלתה בה וכי יאספו פעם כל חובבי ציון מכל חלקי תבל ואפסי ארץ, לעשות כלם אגודה אחת ציונית לכל העולם, במעשה כזה בעצמו עשינו הרבה מאד ופעולה עצומה יצאה לאור: יתאספו, יתוכחו, יביעו רוחם כל דורשים לציון וכי אשר לישראל עמי אתה יאמרו יבואו נא הדוברים בשם כל המפלגות, בשם כל הכתות ובשם כל חושבי מחשבות בנה, יתבררו ויתלבנו הדברים, יבאו לעצה אחת, יעבדו שכם אחד כל אשר ימצאו לנכון וככל אשר תסכים האספה הכללית לטוב הרעיון הכללי אשר יאספם יחד!

הן כבר החלה הדעה הציונית לפלס לה נתיב שלום בין המפלגות אשר בנו מאז, הן שמחנו לראות, כי הקרעים התאחו כמעט, כי הדעה הציונית אהדה את המשכילים ואת החסידים, את הגאורים ואת הרבנים, את בני הנעורים ואת הזקנים — ולמה זה נשוב הפעם להרוע את הציונים בעצמם לשנים? למה נפריע עתה את השלום גם במעוננו ונהלק גם את „החובבים" להלקיהם ופרטיהם? — לא שכחנו עוד עד כמה סבלנו בפרוע פרעות בישראל לפנים, במה הרעו לנו „המתנגדים" והחסידים, המשכילים והיראים, החוקרים והמאמינים במחלוקותיהם ופרוד דעותיהם, עוד לא נמח מלבנו הרושם המר, אשר השאירה המחלוקת בישראל ואשר שרטה בבשרנו שרטת גדולה, עד נפש הגיעה. הנשוב עתה לשרוט גם בבשר הציונים? האם גם את לבבנו בקרבנו נתחה לנתחים עד שפך דמינו האחרונים, אשר אמרנו בהם נחיה ולא נמות?

„שלום עליכם!" נקרא על כן לכל הנאספים בבזל ולכל באי הקונגרס הציוני, שלום שלום לכל באי שעריו, שלום לכל מפלגותיו, שלום לכל דורש לציון באמת ובתמים! וכאשר החלה „ציון" להשלים את קרעינו מאז, כן תוסיף תת כוחה לנו, להשלים גם את הקרעים אשר בציון, לעשותם נפש אחת ולב אחד לטובת עמנו ולתחית ארצנו, אשר אך באלה חלקה בחיים וזאת כל מטרתה!

ברוכים הבאים! ברכנוכם בשם ה' ובשם עמנו.

ח. ל. א.

פיליטון

אמלל האיש.

אֻמְלָל הָאִישׁ, שֶׁלִּבּוֹ מַרְגִּישׁ וּמְהַסֵּס
וְנַפְשׁוֹ כִּסְפוֹג, שֶׁקּוֹלֶטֶת אֶל תּוֹכָהּ
צַעַר הָעוֹלָם, הַהוֹלֵךְ וּמִתְגַּוֵּן —
עֵת תָּבֹא הַמְּצִיאוּת וְתַרְאֶה אֶת כֹּחָהּ...

אֻמְלָל הָאִישׁ, שֶׁלַּזְּחוּל לֹא יֹאבֶה
וְלָכֵף כְּאַגְמוֹן אֶת רֹאשׁוֹ יְסָרֵב:
עַל דַּרְכּוֹ יִמְצָא תָּמִיד מַעֲקָשִׁים
וּמִגְדַּל תִּקְוֹתָיו יֶחֱרַב!

אֻמְלָל הָאִישׁ, הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצִּבּוּר
וְהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, שֶׁכָּבַשׁ לוֹ לְבַדּוֹ,
לִפְעָמִים גַּם רֵעוֹ לֹא יָבִין לְרֵעוֹ
וְלֹא יָגֵן עָלָיו וְלֹא יִתְפַּלֵּל בַּעֲדוֹ.

ברוקלין-נויארק. — יחזקאל לעוויט.

האלמנה החיה.

(הומורסקה)

בבית הסוחר וואלף צובלפלין שולטה רוח עצבון, הכל דואגים. הסוחר הגדול גמר בדעתו, לנסוע בכבודו ובעצמו וינה, לקנות שם סחורה, ובהזדמנות הזאת חשב ג"כ להתודע שם עם סחורים שונים, בכדי שלא יהיה מהיום והלאה תלוי בדעת אחרים.

הלא ידעתם, כמה קשה היתה הנסיעה לפני שנים, בטרם היתה מסלת-הברזל בארץ. המרחק היה רב מאד, הרבה יותר מאשר הוא עתה, הלא כמה שבועות ארכה הנסיעה. ואיזו נסיעה! הדרך מלאה חתחתים וסכנות גדולות ועל-כן איש אשר נסע למרחקים היה מצוה את ביתו והתודה על עונו, ואחר הכנות אדוכות במשך זמן רב נפרד מקרוביו וב"ב בבכיה גדולה ויללה. — גם על סוחרנו מר צובלפלין היתה הפרידה קשה מאד, אבל מה לעשות? כיון שהחליט פעם לנסוע, לא ישנה עוד דבריו, וכן החל בשעה מוצלחת יכלכל קשה את הנסיעה הגדולה. וכאשר עברו שבועות אחדים בא ר' וואלף וינה למזל, אחרי אשר התגבר על כל המכשולים והתלאות, אשר עמדו לו לשטן בדרך. — כל ימי נסיעתו לא קבל מביתו שום ידיעה, ובביתו גם על-אדותיו לא ידעו כלום. וכאשר באו וינה, התעמק כ"כ בעסקיו, עד ששכח לגמרי, לכתוב דבר מה ובפרט שהיה איש פשוט מאד, תם ומבוהל ובהיותו טרוד בענין אחד לא הבין מה שמדברים אליו מענין אחר ובפרט באשר התרגז והצטער לא ידע נפשו והתהלך שולל ולא יכול לשלוט ברוח בינתו.

ויהי היום, כאשר הלך פעם תפוש ברעיונותיו בחוצות העיר, והנה איש בן עירו בא לקראתו. את האיש הזה כנו בני עירו בשם „ישראל הלץ", כי דרכו היתה תמיד להתלוצץ באחרים, ותמיד היתה שגורה איזו הלצה בפיו. — האיש הזה התגורר זה כמה בוין, אבל סוחרנו הגדול והטרוד בכל עת לא ידע את הדבר ובחשבו שהוא בא זה אתמול מעירו, שאלהו על אשתו ועל בני ביתו. הלץ הכיר תיכף את טעות סוחרנו, וכאשר באה עליו רוח הלצנות, גמר בדעתו, להתבדח מעט על חשבון ר' וואלף... הוא קמט את מצחו, העמיד את פניו כאיש, אשר אין בשורה טובה בפיו, ויאמר בקול דממה דקה:

„בביתך? מה? בביתך? אתה שואל, אט, הנח!" העיר כלאחר יד... „מ-מ-מה? מ-מ-מה אתה אומר?" מגמגם סוחרנו... „לא, לא כלום", אמר הלץ ויעמד פנים כתם... „אבל... בביתך? ידידי, אתה שואל, מה שם חדשות? הדשות! המ-הם... לא! אי-אפשר לי לאמר לך, למה לי לקנות לי עבירה כזאת?!" „אבל ידיד לבבי! יקירי!" שואג ר' וואלף, כאיש, עומד

על המצפה.

הגבלת המסחר.

גזירה חדשה עומדה על הפרק ברוסיא, להגביל את המסחר היהודי ואת הקרדיט בבתי ההלואה. זאת רוצה ראש הממשלה סטוליפין לעשות מדעת עצמו או בפקודת גבוה ממנו, למרות הזהרת המיניסטרים לפיננץ ולמסחר, הרואים בזה שליחת-יד במסחר הרוסי עצמו ובקרדיט הרוסי בעולם. סטוליפין הלאומי הקנאי רוצה לפגוע בגזרתו זאת בגיד החיים של היהודים, לכרות בפעם אחת את הענף האחד, שהם עומדים עליו. כבר נסו ברוסיא את הכל, הגבלות בזכות המושב, הגבלות ברכישת ההשכלה, חלול כבוד ישראל בעלילות שוא, שפיכת דמים, הפקרת רכושם, קפוח פרנסת היהודים בכפרים, עוות דינם, גזלת זכות פוליטית ואזרחית וכל אלה לא הבריתו את היהודים, אלא המעיטום מעט בשעור בלתי מספיק. על-כן רוצים עוד לנסות נסיון אחרון, המסחר הוא מקיר החיים האחד של העם היהודי ואותו צריכים להגביל, לומר: אתה יענקל, איציק, בעריש, אסור לכם לעסוק במסחר התבואה, כי כבר נמלא השעור הקצוב בחוק. זה יהיה שפקטקל יפה, זה יהיה שחוק מרנין לכות הרוסים האמתים. כמה יגיל וירחב לבם בראותם יענקל זה נודד ללחם ונושא כלי גולה לעת זקנתו והרוסים האמתים יברכו שבע ביום את המושל הצדיק ואת נאמן ביתו סטוליפין. זה יהיה נצחון לאומי, כראוי להעם הרוסי הגדול בלאומים והלא צמא הוא העם הרוס: לנצחונות, אשר נמנעו ממנו בשדה-קרב. והקרדיט, כמה אלפי יהודים יניחו את קנה-המדה ואת אבני המשקל מידם מאפס קרדיט ויספחו גם הם על המון הגולים. והרוסים האמתים יזכו במסחר היהודי כמו מן ההפקר. הנצחון, שלא יכלו המניסטרים למלחמה ולעניני החוץ להביא, רוצה סטוליפין להביא לרוסיא העלובה. אשריך רוסיא, שביד איש נאמן כזה הפקדת גורלך. ואולם המניסטרים לפיננץ ולמסחר אומרים, כי נצחון בזה מפלה היא וספרד תוכיח. כל זמן שהיה מסחרה בידי יהודים עמדה ספרד בראש כל ממלכות תבל ואת המלה הראשונה השמיעה בפוליטיקה ועכשו שאין שם יהודים נעשתה לממלכה שפלה ואין לה כל מסחר כלל. אך מה לו לסטוליפין ולספרד, הלא הוא עושה את ההיסטוריה בעצמו ואין לו אלא מה שעיניו רואות. אם ימאנו חבריו להסכים לו ירמז להם להתפטר ואדונו ימלא ידו לעשות כפי הבנתו. רוסיא צריכה פעם לנצחון ואי אפשר להשיגו רק באופן הזה ואין זה נצחון קטן. היהודים הם אדוני המסחר בכל אירפה והוא יקחנו מידם. מה שלא תוכל אשכנז ואוסטריה תוכל רוסיא. האין זה נצחון? אך הדור הבא יוכיח אם אין זה נצחון פירהוס, אם אין זה „גם לי גם לך לא יהיה" או „תמות נפשי עם פלשתים". כי עדיין לא קבלו הרוסים את רוח המסחר מידי היהודים. עם הקרדיט לא גזלו עוד את כשרון היהודים ועם הזכות להוציא תבואה לא נחלו עוד את חריצות העברים ושקידתם וראיתם את הנולד, את זהירותם ותבונתם. אבל גם על הנצחון אין לרוסים האמתים להתגאות, כי כבר קדמום בזה הפולנים בגליציא. סטוליפין רוצה להגביל את הקרדיט של היהודים בבנקים ועוד לא הסכימו חבריו, כל הארץ מערערה ואפשר עוד שכל אירפה תערער וסטוליפין יבהל ממחשבתו הרעה ויסוג אחור. ובגליציא אין רוצים ואין נועצים ואין מאימים, אלא עושים בלי כל פקפוק. ראש הבנק הגליצי למדינה זגורסקי הגביל מדעת עצמו את הקרדיט היהודי זה עתה. מעשרים מליון כתר, שנקבעו להלות לחברות קרדיט, קבע לחברות יהודיות רק מאתים אלף, פרוצנט אחד, בעוד שהיהודים נוטלים חלק של תשעים ממאה במסחר המדינה ומספר נפשותם הוא י"א ממאה. בחוץ לארץ אומרים, שיהודי גליציא אוהבים לצעוק, לעשות שאון יותר מהנחוץ. הנה גזלו בלבוב את הקרדיט היהודי ומי זה צועק, מי זה פוצה פה? ברוסיא רוצים להגביל ולא לגזול ואיזו צעקה בכל הארץ, איזו יללה ובגליציא אין רוצים כלל, אלא כבר גזלו את כל הקרדיט והיהודים בולעים רוקם ושותקים. הבנק האוסטרי-אונגרי נועד לעמוד לימין הסוחרים, לתת להם קרדיט בזול ולהחליף שטרותיהם. ובאמת משמש הבנק רק לעזור לסוחרים באונגרן, אבל באוסטריא הוא מלוה כסף רק למלוים ברבית, הנוטלים מידי הסוחרים רבית פי שלש וארבע מאשר הם משלמים וכאשר יחליפו שטר בבנק הזה יגוש את הסוחרים לפדותו מיד כאשר יגיע זמן הפרעון ולא ימתין אף יום אחד וכמה הפסד ממון ישראל הוא גורם בזה לריק! ע"פ דרישת חברת הסוחרים בקראקא השתדל ד"ר אדולף גרוס להקל בזה, אך אין תקוה לקולה.

רוסיא הנאמנה.

אין לבחד, רוסיא נאמנה בבריתה עם הרפובליקה של האפקורסים הצרפתים ובצרתה המרוקית גם לה צר, והיא מרגישה חובה לעצמה, להחיש לה עזרה. ומדוע לא? הרי גם הממלכה השלישית בברית שלשת האיתנים, אנגליא, אינה שמה ידה בצלחת בסכסוך צרפת עם אשכנז על-אדות מרוקה והיא מרמזה לאשכנז, כי לא תתן לגזול את בעלת בריתה, להוציא את מרוקה מפיה. אך אנגליא עוזרת על-פי דרכה, בדיפלומציה, שהיא בקיאה בה וגם רוסיא על-פי דרכה, שהיא מומחה לה. ואיזו הדרך, שרוסיא מומחה לה יותר מכל העולם? הוי אומר זו הוצאת דבה על היהודים. משל למה הדבר דומה: לסוסים במלחמה. לכל מחנה צבא נחוצים סוסים כאנשים, אלא שלסוסים יש תפקיד אחר מאשר לאנשים. הידרוש א"ש מן הסוסים, שיצביאו את החיל, שיורו על האויב בדורי מות, שיפוצצו מצודות, שיחפרו תעלות ויבנו דיק וסוללות וגשרים ובכל זאת הסוס נחוץ במלחמה, הוא עוזר במרוצתו. גם רוסיא כך. במה תוכל רוסיא לעזור את בעלי בריתה אנגליא וצרפת? הבעשרה הרב או בצבאה המלומד בנצחונות או בחכמתה הדפלומטית? אבל בכ"ז נחוצה עזרתה. היא באה ע"פ דרכה: לגנות את כבוש מרוקה בעיני אשכנז בעלילה על היהודים. למה לך אשכנז החביבה לעמוד לשטן לצרפת בכבוש מרוקה, האינך יודעת, שעבודת היהודים את עובדת? היהודים התנקשו בנפשך, להביאך בסכסוך עם צרפת ולהפריע את כבוש מרוקה, למען יעשו המה שם עסקים טובים. הם רוצים, שתהיה מרוקה פתוחה לסוחרי כל העמים, למען יצברו שם כעפר כסף ואת אשכנז הפתיה נפתית לבני רותשילד, לשלוח שמה אנית מלחמה, למה לך להיות שפחה ליהודים? היהודים רוצים במלחמת אירפה, למען יצברו הון, כי מה בכך, הרי רק דם נצרים ישפך והם ידוגו במים עכורים, כך מלמדת רוסיא דרך-ארץ לאשכנז, למאס בעיניה את מרוקה ואת הנצחון על צרפת. אבל כפי הנראה לא תקבל אשכנז את התוכחה ולא תסור ממרוקה עד שתשלם לה צרפת כפר פדיון הארץ. לאשכנז יש בזה מורה זקן ומומחה יותר מרוסיא: פרישי השודדים מימי הבינים, שמנהגם משתמר עוד בארצות המזרח. לוקחים אדם עשיר כשבי ודורשים דמי פדיון שבויים. כך עשתה אשכנז. צרפת רוצה לזכות במרוקה כמו מן ההפקר, באה אשכנז ואומרת: את חוטפת וגם אני חוטפת, רוצה את את כל מרוקה בשלמות? הבי ל' דמי פדיון, ורוסיא תוכל לגנות, להעליל ולהתל בנפשה. — בדרך רוסיא הלכו גם חכמי היונים בכבוש אלבניא. כאשר עברו צבאות טורקיא באלבניא בחרב ובאש והחריבו את כל הארץ לכבשה, העבירו היונים קול בעתונים האשכנזים והאנגלים, כי לא הטורקים הם מדכאי אלבניא, כי-אם היהודים המושלים בכל מלכות טורקיא. בזה בקשו לגנות בעיני אירפה את המלחמה, למען יגערו הממלכה בטורקיא, שלא תשפיל עצמה להיות כלי שרת בידי היהודים הארורים. אך כידוע לא העצה הזאת פעלה להשיב ימין הטורקים אחור.

צוררי יהודה בגליל.

בשעה שצירי כל ישראל יושבים בהיכל גדול בבזל, לרועץ על בנין הישוב היהודי בארץ אבותינו ובאים לידי הכרה, שהעבודה מתקדמת רק לאט לאט מאפס ידים ורוב בני עמנו עומדים מנגד ומביטים על העבודה כעל דבר של בכך, באותה שעה נועצים צוררינו בגליל כצוררי יהודה בימי זרובבל, להשבית את העבודה ולמחות שם ישראל מארץ אבותיהם. היהודים מתקבצים והם מפזרים אותם, היהודים נוטעים והם עוקרים. ואם כך יתנהג הדבר גם להבא לא ישאר ח"ו מכל המושבות היהודיות בארץ הגליל שריד ופליט, כי נתנה כבר גם הממשלה ידה עם צוררינו הערבים

על גחלים, „בשם ד'! אנא, אמור לי, רחם עלי ואמור לי! ואם אין אמות פה נגדך"... „בע"ר, ענה הלין, „מה אתה שואג, ידידי?! הן לא תחפוץ, יקירי, שאבד בשבילך את חלקי בעולם הבא!"... „אבל ידיד לבבי, רחם עלי ואמור לי רק מעט, מה שם, השמעת?" „טוב", אמר הלין, „אומר לך, אבל בתנאי שהעבירה עליך תחול"... „עלי, עלי, רק חוסה נא ואמור!"... „המתן מעט ידידי", אמר הלין, „לא אומר בלום, עד שתבטיח לי לפני עדים, שהחטא על ראשך יחול, חטא הבשורה הזאת"...

„כן, כן, ידידי על ראשי, על ראשי, בשם ד' נשבעתי"! „אם כן ידידי, הכן עצמך, לשמוע דבר מפי, אשר מעולם עוד לא שמעת; ידוע תדע, כי בביתך נ ת א ר מ ל ה אשתך"... „מ-מה? מ-מה?" המשיך וואלף בחרדה גדולה, בעת אשר פניו נתחורו כסיד, „מ-מה אתה אומר?!" „הלא שמעת, אשתך נתאלמנה"!... „אוי, ואבוי! מתי ואיך נהיה הדבר, אוי לשברי!" „כן, כן, ידידי! מה שעבר עבר; הלא לא חפצתי להיות מבשר רע, והק אתה לבדך הסיבות הדבר, ועתה לך ושב לך „שבעה"...

נבלי נשמה רץ סוחרנו אל בית מלונו. וכאשר בא החדרה, נשל תיכף ומיד את נעליו, פרש איזה שק על הרצפה וירם את קולו בבכי לספוד על אשתו:

„אוי אשתי! אוי יקרתי"! ויספוק את כפיו, ויך כאגרופיו על ראשו כמשוגע...

כאשר שמע המשרת את היללה, בא אל חדרו לשאול אותו, מה זאת ועל מה זאת? אבל סוחרנו לא ענה אותו דבר, רק בכה ובכה... כאשר ראה המשרת שהסוחר לא ענה אותו בלום, חשב בנפשו, שאין זאת, כי-אם השתגע האיש וימהר לספר את הדבר לבעל המלון. אדון הבית חש לבא החדרה וכאשר ראה את העויותיו, החל לדבר אליו כדברים רבים ותחנונים, כי ירא שמא יתנפל עליו בשגעונו לחנוק אותו, ויאמר: „אבל דודי, השקט, ד' עמך! הלא לא יפה הדבר, אמור מה היה? ד' עמך! האם אבדת את הונך? אמור לי, אולי אוכל להושיע לך". — „מה, הוני"?! שאג סוחרנו „הוני לא כלום הוא בעיני, בנגד האסון אשר קרני; אוי לי ואוי לנפשי, אסון קשה מזה קרני"... „אבל, אמור לי, אולי אנחמך"? „לא, לא תוכל לנחמני, צערי גדול מאד; כל חמתו שפך ד' עלי, את אורי ומחמד עיני לקח ממני"...

„מה הוא? אולי איזה מבניך מת"? „לא, לא! אסון קשה מזה"... „מה יוכל היות? אולי אשתך"?... „כן, כן, אשתי, הה אשתי הצנועה והקדושה, אשתי נתאלמנה בביתי". — — — — — — —

שחוק אדיר פרץ מפי בעל המלון, „מה אתה אומר? בבקשה ממך, אמור נא עוד פעם! האם שמעתי היטב או נשתגעת חלילה? אשתך נתארמלה? איך אפשר הדבר, אם אתה עודך?!

סוחרנו נאלם פתאום ויבט בפני בעל-הבית. „מה אתה אומר אדוני? האמנם אי-אפשר הדבר, אם עודני חי, או רק לנחם אותי בדית את הדברים מלבך?" „אני אומר לך, שאי-אפשר בשום אופן הדבר כל זמן שאתה חי, תבא לביתך ובטח תמצא אשתך שמחה ובריאה". — — — — — — —

סוחרנו לא חשב הרבה, רק נסע כבעל כנפים תיכף לביתו. בברכים כושלות ובלב דופק פתח את את הדלת והנה — אשתו לקראתו... „אוי אשתי, אשתי, פרץ בבכי, תודה לד' כי עודך חיה... הרשע ההוא העוכר ישראל כה הפחיד אותי". „מי מי הפחיד אותך?" „הזד הזה ישראל הלין אמר לי, כי את נעשית אלמנה פה"... האשה פרצה את פיה בשחוק: „שוטה ותם! איך אפשר הדבר ואתה בריא וחי"?!... „כן כ אמר סוחרנו, גם אדון המלון אמר לי כן, עתה אבין כי התעלל בי הרשע" „דום, דום!" אמרה האשה, „כי לקול השמועה, שהסוחר הגדול צובלפלין שב מוין נתאספו כל בני העיר, לשמוע חדשות, אבל לא הועילו כלום. הוא ספר לכל אחד את צרותיו, אשר באו עליו ע"י ישראל הלין. ומני אז והלאה קראו לו בני עירו ה„אלמנה החיה" עד יום מותו.

משרנוביץ. אפרים הופלער.

הנצרים ופקידים ממלאים אחרי ראש הצוררים בעל הכרמל בחיפה כממשלת רוסיא אחרי הרוסים האמתים. כבר הודענו בגליונות הקודמים את מעשי הרצח והשוד הנעשים במושבות הגליל לעיני השמש. הנה עוד רצח: במושבה סגרה אצל טבריה נרצח היהודי צבי ברטונובסקי, שעמד לשמור את הגרן. פתאם ירה עליו הנצרי סלים והפילהו הלל מתבוסס בדמו ובאותו היום ירה אותו הרוצח גם על היהודי שלמה עבו וירה בו שני כדורים להמיתו. אך בביה"ח הצליחו הרופאים להוציא את הכדורים מבטנו ומחזהו והוא עודנו חי והייו בסכנה. נשלחו אנשי צבא לתפוש את הרוצה, אך הם שבו ריקם, אף שהכל יודעים את הרוצח והוא יושב בתוך עמו. אך פקיד הממשלה שר העיר טבריה טרח לצאת אל המושבות, לראות בעיניו את הנעשה. אבל לא להציל את היהודים הלך, כי אם לעזור את הערבים הנצרים להרום את הישוב היהודי. כהגיעו לבית-גן קצף על היהודים על אשר בנו בית גדול יותר מן הרגיל. במסחה מצא, שהיהודים בונים בית-ספר ואף שהראו לו היהודים רשיון על הבנין קצף על הוצפת היהודים, שהם מגדילים ומפארים את הבנין: „הלבנות היכלות באתם הלום ?" ובעצם ידיו הרם את הבנין בעזרת אנשיו. הילדים נגשו להגן על בית ספרם וישבו על הקירות ולא נתנו לנגוע בהם כילדי ביה"ם בביתר הנזכרים בגמרא. אך השר הכה את הילדים בשוט, גם את האכרים היהודים הכה על אשר לא אבו לעזרו להרום את הבנין. בחור אחד העיז להזכירו, כי מעשהו הוא נגד החוק. מיד צוה לתפשו, ולאסרו בעבותים ולהוליכו לבית האסירים. שם נודע לו, כי הבחור הוא נתין אוסטריא. אז הוציאהו להפשי ובטרם הוציאהו ירק בפניו בהרפה. זהו מעשה פקיד טורקי בימי החושמה הברוכה תחת יד הטורקים הצעירים, שאהינו הציונים שמחו בהם כל כך ודמו שהם ימלאו את מקום המשיח. בקונגרס הבזלי בודאי יבואו בעלי עצה ויתנו בכעם קולם על אשר יתרשלו אחינו בא"י מקבל עליהם עול מלכות טורקיא. הנוכל לדרוש מהם בזאת למראה רשעה בזאת הנעשה בשם הממשלה. נתין אוסטריא עוד יוכל לדרוש משפטו ומה יעשה נתין טורקיא? „החרות" הולכה והושבה את כל הצרות, שעברו על ראש אחינו במושבות הגליל בשנה הזאת עקב האגיטציה הנמרצה של סופרי הערבים הנצרים, השולחים את גליונות „הכרמל" הערבי לכל הכפרים ומורי הילדים קוראים אותם באזני הפלחים ובלם נמלאים איש קנאה וחמת רצח על היהודים ואומרים להשמידם.

א) ערבי אחד זקן בן תשעים שנה הלך בחרף בקור הגדול מהמושבה לעיר. בדרך נפל מת. ובאו בניו והסיעו את הפגר על שדה היהודים והעלילו עליהם, כי הם הרגוהו. ב) אכר יהודי קוצר את קצירו ועוד טרם יאסף את אשר קצר, ועלו הרועים עם עדריהם ורעו את חתבואה... ג) יהודים עותמנים משתדלים לפתח את עבודת האדמה וסוללים להם מסלה בין המושבות לערי הסביבה, באים השכנים בלילה ומיגעים את עצמם לגולל אבנים וסלעים מההר, לקלקל את המסלה. ד) במושבה מ. נשרפו שנה אחרי שנה הגרנות ע"י ה„שכנים הטובים" וכל עמל היהודים וזעת אפם של כל השנה עלה בעשן השמימה, לעיניהם הנמוגות מדמעה. ה) אכר יהודי רועה את שוריו על יד ביתו, עוברים עליו ערביים, דורשים לשלומו ויורים בו מתוך זהיהות הדעת. ו) יהודים שבים הביתה מביהכ"נ כשבת, יושבים אל שלהנם, עוד אכלם בפיהם, והפליט בא להגיד, כי התנפלו פרשים ערביים על העדר ויבזו אותו. מנוחת שבת נהפכה לאנחה, השלחנות נעזבו, זה רץ במקלו וזה רץ בקלשונו... עוד מעט והדביקו את הבזה, הנה העזים נהוגות לפני השודדים... אך כאן עומדים ונאנחים, באין לאל ידם להושיע. הערביים מזוינים בכלי נשק היותר טובים והם — היהודים, הלא פרקו מעליהם את הנשק במצות הממשלה. שלשה שבועות עברו מהמארע הזה והשודדים טרם נאסרו למרות כל הקובלנות שהוגשו.

ב כ נ ר ת פצעו את השומר היהודי ושרפו הלק מהגרן. זה נעשה בהדש שעבר. ב ב י ת - ד ג ן התגלע ריב בין אחדים מהאריסים וערבי אחד התהכם ויקדים לקבול עליהם. הזכות של „צדיק הראשון בריבו", בפרט כשבעל דינו הוא יהודי, גרמה לנצל מ„המסגרים" סכום לא מצער... ב ס ג' ר ה שרפו את גרן האכר היהודי שעמד בין גרני הערביים. האמלל, שנהרס מצבו עד היסוד, נסה לקבול לפני הממשלה על האנשים החשודים בעיניו ויבא על שכרו בי"ז תמוז ע"י ערבי אחד, שארב לו ויור בו פעמים, המסכן שוכב בעת בבית החולים, מפרפר בין החיים ובין המות. בי"ט תמוז, יומים אחרי המארע הראשון, מצאו השומר היהודי על גרנות המושבה ס ג' ר ה מתבוסס בדמו, כי ירו בו המורים. העובדות האלה מראות בעליל, שרכושנו הפקר והיינו אינם בטוחים. הוי, מה גדול העלבון! ומה רבה החרפה! צר לי עליך, אחי העברי! קוה קוית למצא מנוחה תחת חסות. אחיך השמים. אכן הכל תוהלתך ואפס תקותך! צרר יצררו אותך גם מהערביים, רדף ירדפוך בעתוניהם, הצק יציקו לך בנכליהם ובמעשיהם, למען תמלט בעור שניך...

הרחקת פועלים יהודים.

עת היא לשים לב להמכה הזאת. מכמה מקומות באות תלונות, שיהודים נותני עבודה משלחים פועליהם היהודים ושוכרים במקומם פועלים נצרים. כן מלינים מפולין הרוסית, מערי ההרשת ווארשא, לודז, ביאליסטוק וכו' וגם מהמושבות היהודיות בא"י. בפתח תקוה למשל ישנם בין שלשת אלפי פועלים רק המשים יהודים ואלפי פועלים יהודים אובדים מהיתם, מהי סבת הדבר? יש מרימים קול צוהה: אנטישמות יהודית! ואמנם כן נראה לכאורה ובודאי ישנם בין בעלי ההרשת בלודז יהודים מתבוללים, המרהיקים אהיהם מבתי עבודתם מתוך תאות הנופה לשכניהם, להראותם, כי אין בהם אהבה יתירה לזשידים ובי תושבי הארץ קרובים להם מאחיהם עצמם ובשרם. אבל בין בעלי ההרישת ישנם גם יהודים פשוטים הרדים, שאין להשדם בחנופה לנכרים ומכ"ש בשנאת יהודים. האכרים במושבות בודאי אינם שונאים את אהיהם ושם בא"י אין אפילו טענות העבודה בשבת, שישנה בבתי הרישת בחוין לארץ. בכל דאבון לבנו על הפועלים העניים, הנדהים מאת אחיהם וסובלים רעב ומהסור, עלינו לדעת גם טעם נותני העבודה, אחרי שברור, כי עכ"פ לא כלם מתוך רשעה וצרת עין הם עושים זאת. הטעם האמתי הוא ע"פ רוב הטענות והתביעות היתרות של הפועלים היהודים. יודעים אנו את יהודינו. כמו שהיהודי החסיד נוטה לקצה הקצוות ומדמה שלעולם אינו יוצא ידי חובתו בשמירת מנהגיו, כן נוטה גם הפועל היהודי לקצה הקצוות בדרכי הסוציאליים ומדמה שלעולם אינו יוצא ידי חובתו לכללי המפלגה הרדיקלית, בתקון מצבו הכלכלי ובחיי הפקרות בלי עול דת ומוסר. תביעותיו לעבוד רק מעט מן המעט ולקבל שכר יפה צורקות הן אמנם מנקודת-מצב הסוציאלות הטהורה אבל נותן העבודה אינו יכול לעמוד בהן כל זמן שאין הסוציאלות שטה שלטת בכל העולם. בכל הארצות ההפשיות נשארה לע"ע הסוציאלות כהלכה ואין מורין כן ואחינו הסידי מרקס בלודז, בביאליסטוק ובכפרי פלשתינה רוצים להנהיגה בחיים ואינם הושבים כלל עם דמציאות, שאין האזרחים היהודים יכולים להיות עתה צדיקים יותר מן המיליונרים בווין ובפאריז ובאמריקה ואהינו הפועלים בני המומתים על ערקתא דמסאנא מוסרים נפשם על דעותיהם ובוהרים ברעב ובהסך כל ובלבד שיקדשו שם רבותיהם מהברי המהברות הסוציאליות הכותבים בפירוש שהור ע"ג לבן, כי אין הפועל צריך לעבוד יותר משמונה שעות ביום, וניהא להם שיטלו נכרים את מקומותם בבתי העבודה ולא יותרו על דעותיהם. ראוי שיעיינו אחינו בשאלה הקשה הזאת ויתוכחו עליה, אולי יפקחו עיני פועלינו.

ועידת המזרחי.

מאת סופרנו המיוחד.

פרנקפורט. ביום א' בשעה 9 בבקר נפתחה האספה במעמד שלשים ציר מאשכנז, מצרפת, מרוסיא, מבלגיא, משווייץ, מהולנד ומהאה"ק. ביניהם הסופר הישיש ר' זאב יעבץ וד"ר גרינהוט מירושלם. נבחרו ליוב"ר ד"ר פייבטוואנגר, לסגנים השלחני מ' וואלף — המבורג, ד"ר במברגר — נירנברג, גורלנד — ווילנא וד"ר גרינהוט — ירושלם; למזכירים, ד"ר מעלער — אלטונא, ביהלער — פאריז, מאיר ברלין עורך העברי ומר היים ישראל אייז — ציריך. הרב רי"י ריינעס לא יכול לבא מפני מהלת אשתו, הוא יבא ישר לבזל. נקרא מכתב-ברכה מאת הנשיא ולפזון. אחה"כ הרציא היוב"ר ד"ר פייבטוואנגר ע"ד מצב המזרחי. להמזרחי יש מורשים בכל הארצות, גם באפריקה הצפונית והדרומית. בטונים ובמרוקה מצא המזרחי תומכים. הדובר התאונן, שהוה"פ הציוני לא עמד בדבורו בעניני הדת. הפרופ' ורבורג פתח את „לשכת פלשתינה" בשבת ורק אחרי עמל לשכת המזרחי סגר את הלשכה. בשדות הקרן הקימת עבדו בשנת השמטה בלי שטר מכירה כפי הוראת הגאון רא"י קוק. הדובר הראה על אי-סבלנות הציונים החפשים, אשר לקוץ מכאיב בעיניהם עבודה ברוח הדת. המזרחי רוצה לשנות את זאת, שתתנהג ההנהגה הציונית ברוח היהדות. אין המזרחי רוצה להיות „הכשר צעטל", בלומר עטיקעטע על הציונות, כי כשרה היא, אלא לפעול באמת שמפלגה יהודית תהיה יהודית לא בשמה לבד. אם לא נצהנו עוד נצהון שלם האשם תלוי באחינו החרדים, העומדים מנגד ואינם באים לעזרתנו.

אחריו דבר הד"ר במברג ע"ד עבודה מעשית בא"י ועל שאלת הקולטורה והוכיח במה מסוכנת היא הלאומיות הערומה, המביאה להתבוללות. גם הצדוקים היו יהודים לאומיים ולא נשארו בתוך עמם. הדובר הראה על המחברת „אם שיידעוועג" של הרבינר ד"ר יאסעף בסטולפ, שבא לידי מסקנה, כי גם בעל האמונה הנצרית יוכל להיות יהודי לאומי.

הד"ר גרינהוט מירושלם אמר: מדוע רוצים ביסוד ב"ס, מוטב ליסד בתי הרשת, להמציא עבודה לצעירינו, דבר גם על הגמנסיה העברית, שאין קץ לנזק, שהיא מביאה בא"י. אך לשוא צועקים על בני א"י, כי שונאי עבודה הם, הם אוהבים עבודה, אלא שהעבודה הסרה ועל הציונות להמציא הזדמנות לעבודה, תהת ב"ס ייסדו בתי עבודה, רק בזה ירבו העולים לאה"ק. גם המזרחי לא רצה ליסד ב"ס, כי שאל מקודם ע"י הוזר את החרדים בא"י אם יש צרך בב"ס וכאשר השיבו מירושלם כי אין צרך, השיב אחור את הפצו עד אשר ראו החרדים כיפו את הרעה, שמביאה הגמנסיה פנו להמזרחי, כי ייסד את התהכמוני. לפי דעתו מטרת בעלי הקולטורה להיות אדוני הארץ ורק את החרדים הם מוצאים באבן נגף, ע"י ב"ם ממין הגמנסיה ידמו להנך דור רחוק מתורה ואמונה, הנואם הוישש, כי בעוד שנים אחדות יבא הקץ לתורה ואמונה באה"ק. אין עת להשות, כי עוד מעט ויעבור המועד. הנואם מקוה, כי כל החרדים, אשר הישוב בא"י יקר בעיניהם יעמדו לימין המזרחי במלחמתם את הלאומיים בוזי הדת.

דברו עוד מר שטערן — פפד"מ ע"ד תקנות ההסתדרות, ד"ר מעלער — אלטונא ע"ד תעמולה ועתונות.

מר ברוין מזכיר המזרחי דבר ע"ד יסוד אגודה קולטורית, להפיץ ספרות ברוה התורה וספרי הנוך ברוח הדת, רק באופן זה נוכל לעמוד נגד הרוהות הזרות המנשבות. שמחה העירה הבשורה, כי הגאון ר"ג ש מ ע ל ק י ש מפרמיסלא בא ורק מאיזו סבה נתאהדה ביאוגו לפפד"מ והוא נוסע ישר לבזל.

נקראו הרבה טלגרמות ומכתבי ברכה וביניהם מאת הסופר הציוני הנודע מר י ו ר ק ־ ש ט י י נ ר, שנעשה הבר המזרחי והוא כותב, כי עתידות היהדות רק במזרחי וכי רק התורה והמצוה הן רוח החיים בעמנו ובלעדיהן יוכל נצח ישראל לשקר.

אחה"צ היתה אספה סגורה גם בפני סופרי העתונים. לפי שחברי הלשכה בפפד"מ לא אבו בשום אופן לקבל עליהם את העבודה להבא, החליטו להעתיק את הלשכה להמבורג. נבהרו, לנשיא ד"ר פראנק — אלטונא, ליועצים ד"ר מעלער ומר הולנדר; להברי הועד המרכזי נבחרו הגאון ר"ג שמעלקיש — פרמיסלא, ר"מ הובמן — סטניסלב, ד"ר במברגר — נירנברג, ביהלר — פאריז, בהן וד"ר מורקין — אנטוורפן ד"ר ענגל — יפו, רה"י אייז — ציריך, ד"ר פרנקל — קופנהגן, ר"מ גרום טאפולטשאני, ד"ר גרינהוט — ירושלם, ד"ר פינקהוף — אמשטרדם, הרב שייער — קאפטון, הרמן שטרוק — ברלין, וואלף — המבורג, ד"ר פייבטוונגר, פרופסור ווייל ושטרן — פפד"מ ועוד אהרים מרוסיא.

פיליטון קטן.

אחרי עשר שנים.

יש עתים חשות ועתים ממללות. ימי החפש האלה ממללים הרבה מאד, מגלים סודות מן החדר, פותרים רזים, שמכסים אותם כל ימות השנה.

יש אשר יגלה רופא סוד לאשה כבודה — ש„אין חסר לה כלום", אין לה שום מיחוש והשש מחלה ובי אין בעלה מוכרח לפתוח הארנק ולאמור „ויהי בנסוע". המבוכה ר"ל גדולה מאד, מררתה כמעט תתפקע מרוב כעס וכל זעמה תשפוך על הדוקטורים האכזרים, שקראו יותר מדי בספרי ניטשה ואין להם שום רחמנות על „המין היפה". טוב שברופאים לגיהנם, אנטישמיים הם כלם, אפילו הרופאים היהודים, חרון אפה ישיגם, לרדוף אותם ולהשמידם מתחת שמי ה'.

אראה בנחמת ציון אם לא ראיתי אשה אחת, שבאה לחנותי יפניה זועפים ושאלתי אותה כמסיח לפי תמי: מה היום מיומים? וענתה: „הייתי אצל הרופא ימח שמו ואמר לי, שאין חסר לי כלום ואינני זקוקה לנסוע לבלנקנברג. שער נא בנפשך, אני כבר ספרתי נסים ונפלאות ע"ד נסיעתי, הרשים אחרים הייתי מטפל בה, הצפרים על הגגות מצפצפות על-אדותיה, ועתה אנה אני באה?" „ולאיזה צרך — שאלתי — הלכת לדרוש ברופאים?" „חפצתי — ענתה — לשאול אולי יש בי איזה מיחוש ולדאבוני שמעתי שבויאה אנכי". „ומה אמר אישך". „גם הוא בא במבוכה גדולה— הבטיחתני הגבירה — הוא הפץ לקים „שלח תשלח את האם ואת הבנים" וגם לו לא ינעם הדבר".

לפעמים יבורר בימי החפש, כי לא כל הנוצץ הוא זהב... ובשעה שהמלוים ברבית כבר פנו זה לכה וזה לכה, לשוא כל הטענות והמענות... המן הגרן או מן היקב?

לא לעתים רחוקות מגלים ימי החפש לאיזה אב, מדוע הפצירה בו בתו כל כך להגות מאויר צח בין רכסי הרים ולא נתקררה דעתה עד שקבלה הסכמתו. וחזיון לא יקר הוא להקשיב סוד ההולכים ו ש ב י ם וסוד הנעים ונדים מחיל אל חיל. מדוע אלה נוסעים ואלה נשארים בביתם.

צריכים רק להקור על אפיו של דבר והרבה יש ללמוד מפרשת אלה מסעי בני ישראל, אם רק נשים לב לדקדק קצת. אין לדקדק כחוט השערה, בעל משהו חמץ בפסח, הדברים בולטים וצריך רק לראות ולהבין דבר מתוך דבר. צריך להבין, שיש נוסעים למען ישיגו קרדיט יותר. היתכן להשאר בעיר או לשבת באיזה כפר כאשר עשו אבותינו? ומה יאמרו הבריות? יש אנשים רבים, הנוסעים יום ולילה עד חצות לבקר נשיהם רק מפני החשש וספק ספקא... או להסיר מעל עצמם לזות שפתים, שהרבה יותר מדי הם רוצים להיות „אלמני־תבן", אמנם יש גם זער שם אי־אלה, הצריכים באמת למעינות-רפואה, אבל אלה בטלים ברוב וצריך להבין... אלא שאין אני מחויב ליזול ולחשוב כרוכלא מה שצריך להבין, הפקח יבין והשוטה מוטב שישאר בשטותו. יעלזו אחרים בכבוד, ירננו...

לפנים רק העשירים השתמשו בשפורט זה ועתה הכל אחד; אות קין על מצח כל יהודי, להיות נע ונד בקיץ, בין זה שהשבע אינו מניח לו לישון ובין זה שהרעב מציק לו ודאגת מחר תבעתהו. והחוק החדש, שהעוזרים והעוזרות במסחר ובמלאכה ישיגו הפשה לאיזה זמן לפי שנות העבודה, עזר לזה הרבה. החוק הזה הוא כדין וכדת. סוחרים רבים נתנו הפשה לעוזריהם גם לפני החוק ועוד לפנים משורת הדין. אבל כיון שנתנה רשות, שוב אין שום הבדל ואין ותרנות מצד העוזרים ולא רק ותרנות, כי-אם הם עוברים תמיד על „בל תוסיפו" ומתירא אני, שאחרי עשר שנים לא יופיעו העתונים בימי החפש מאין פועלים בבתי-הדפוס (ואולי צד טוב יש בדבר, שלא יופיעו עכ"פ לזמן קצר איזו סמרטוטים, שמוטב להם שלא נבראו משנבראו). והנרות לא יאירו בבתי-כנסיות, כי השמשים יסעו אל גדות הים, ולא נוכל לבוא הביתה אחרי חשעה העשירית, כי השוערים יקבלו „אורלויב"...

ועצה טובה אוכל ליעץ למי שלא זכה עוד לשום מנדט ואינו יודע מה לעשות, להביא שטרותיו לידי גובינא, ליסד „חברות לנשארים על מקומם בקיץ", חברות „אלמני-תבן" ו„אלמנות-תבן". אחד (או אחת) יהיה (תהיה) הנשיא, השני (השנית) סגנו (סגנה), השלישי (השלישית) סגן סגנו, הרביעי המזכיר, החמישי הגזבר "ועד" בן עשרה אנשים (נשים), הרי לך חמשה עשר מנדטים, כמה כסף שוה זה? ובימינו, שהנשים אצות ודוחקות לבחור ולהבחר, הלא נס גדול יהיה ואין שום ספק לי, כי „אלמנות-התבן" תהיינה פרות ורבות ותמלא הארץ אותן. האם נשמות הנשים הן פוזמקאות, שלא תזכינה לשום מנדטים? הצדק אתן ושעת הכשר היא להולל גדולות. אחרי עשר שנים נזכה ונראה... ודרך אגב זוהי התחבולה האחת להמעיט מעט את הנשים היצאניות בקיץ, תנו להן משרות בעיר ולא תמלאנה את מקומות הרפואה.

שמואל הכהן שפירא.

מכתבים מערי המדינה.

סוטשאווא. המקרה המבאיש והמהפיר, מקרה מנדלסבורג הקראקאי, הרעיש את כל לבבות היהודים ויורם דעת גדל הבושה הנוראה, אשר נחלו יהודי קראקא עקב אדישותם ובהרם לממלא התפקיד היותר השוב בהיינו, תפקיד ראש הקהל במתבולל מסוג מנדלסבורג ויוציאו הסמקנה הנכונה. אך על לבות החסידים בעירנו לא פעל המקרה מאומה. כמאז לפני בחירות הקהל לפני י"ד שנה כן גם עתה לפני הבחירה ההדשה, שנשמטה עד כה בנכלי התקיף ומעשי אלמות, עמלים המה תעמולה חזקה ונמרצה בעד שנוא נפש העם, מתבולל קיצוני, אב ל ב נ י ם ו ב נ ו ת מ ו מ ר י ם — לא שלא ברצונו ושמו ד"ר פינקלר, לעשותו גם הפעם לראש הקהל איש אשר תחת ממשלתו, ממשלת פחה, בטל „התלמוד תורה" וגם ביה"ס היהודי מיסודו של הבארון הירש ובני עניים יגדלו ללא תורה וללא יהדות, איש אשר תחת ידו הוכרו אנשי ח"ק מכנס ועל החברה ממונים שלשה הדיוטים אינוולידים עד שלפעמים יגיעו פה לזלזול המתים. תחת ממשלתו הונהג בקהלתנו להסיק בית המרחץ של הקהלה בשבת למרות תלונת כל העיר, איש כזה, המעטה בושה עלינו רוצים החסידים להרכיב אלוף לראשנו. עוד עת לשוב והזהרו בכבוד קהלה חשובה לבל יחחלל. א"ש.

טריעסט. אחרי עמל ויגיעה רבה עלתה סוף סוף בידי העדה היהודית פה לשלח לחפשי את רבה ד"ר ברעטהאלץ, ששמש פה במשרת הרבנות קרוב לשמונה שנים בעזרת אנשי בריתו, שהשתמשו בכל האמצעים, אפשרים ובלתי אפשרים, להחזיקו על כסא הרבנות על אף רוב אנשי הקהלה, שמאנו בו בראותם בו איש שאין עטיתו הולמתו. משרת הרבנות היתה לו רק לפרה חולבת, מבלי לדאוג מאומה לצרכי העדה הרוחנים, רק כסף וחיי תענוגים והוללות בחברת ידידים עליזים היו כל מעיניו. עתה פשט הרב את החלוקה דרבנן שלו ומצא פרנסה אחרת כראוי לו — בתור פקיד בחברת אחריות בווין.

בשבת ואתחנן דרש הרב החדש מר ישראל צולר, יליד גליציא ותלמיד ביהמ"ד לרבנים בפלורנץ, בביהכ"נ על הדבור הראשון אנכי ה' אלקיך והלהיב הלבבות לאמונה ולאהבת התורה והפיק רצון מאת כל השומעים ונאמר לו עלה והצלח!

ובאותה העת היה לנו מעשה רב אחר. מחזה מעציב ומרגיז את לבות החרדים היתה הלוית הרב הזקן והסופר ר' יצחק חיים קוסטליוני, שהיה שנים רבות רב אב"ד פה טריעסט וזה בעשר שנים היה רב ראשי בקהלת רומא והובל לקברות בעירנו. אנשי החברה נשאו על כתפותיהם איזו תיבה קטנה, אשר בה היה צבור אפרו של הגוף המת, כי הנפטר צוה לפני מותו לשרוף אותו ורק שארית אפרו תנוח בטריעסט בקברות אבותיו. העיר טריעסט, שהיא הפשית בדעות עד הקצה האחרון, לא ראתה עוד שרפת מתים וזה בפעם הראשונה ראו רב זקן, שהיה נחשב כל ימיו להרד על דת ומסורה ואשר בדרשותיו פה הלהיב הלבבות לתורה וליראת שמים, התיר לעצמו לפרוץ גדר נגד דעת כל הרבנים, החושבים שרפת הגוף בכפירה בעקרי הדת ובכל אופן נגד המסורה ודין התורה. להלויתו לא בא שום רב מאיטליא, חוץ מן הרב בקהלה הסמוכה גוריציא. כפי הנראה היתה בזה כמין מחאה השאית של כל רבני איטליא נגד הצוואה המוזרה הזאת.

הרב רי"ח קוסטליוני היה מלומד גדול בחכמת הפדגוגיה, לערך שלשים שנה היה פרופסור בטריעסט בגמנזיום לנערות. גם בספרות העברית נודע שמו, כי סופר מובהק ומחבר היה הנפטר וכתב מאמרים בהמאספים של סוקולוב. גם תרגם המשניות לאיטלקית. חמשה בנים הניח וכלם מתבוללים ואינם יודעים לקרוא את ספרי אביהם החכם. כך הולכת היהדות באיטליא ומשתכחה ומתנונה. א ל י ו נ ו.

מכתב מרוסיא.

ווארשא. עוד נגע אחד יש לראש ממשלתנו להביא עלינו, לעשות אתנו כלה. כל מגפותיו כבר הטעימנו בימי שלטונו, כל המכות, שממלכות ימי־קדם וימי הבינים הכו בהן את העם היהודי, כבר נסה ליסר בהן את שנואי נפשו זרע ישראל. רק במסחר היהודי לא נגע עוד לרעה, כי המסחר היהודי הוא גם המסחר הרוסי ואי-אפשר לגזור גזירות על המסחר, מבלי לגרום הפסד לרוסיא בכלל, כי עדיין לא התפתחה רוסיא כל כך תחת שלטון הריאקציה עד שתוכל להוציא את המסחר מידי היהודים ולסמוך על רוסים אמתים, שימלאו את התפקיד הזה. ועתה רוצה ראש המיניסטר סטוליפין לעשות את הנסיון הזה, שלא נסה עוד שום מיניסטר לפניו. המסחר היה להם בבחינת „רק את נפשו שמור". בכל צרות איוב נשמרה נפשו, נפשו היתה שלמה ובריאה וע"כ היתה עוד תקוה, שיחלים וישוב לאיתנו. כן נשמרה זכות המסחר בידי היהודים מאת כל הממשלות. על כל דרכינו הניחו מכשולים, בכל פנה שאנו פונים אנו מוצאים הגבלות; עד פה תבא ולא תוסיף. רק המסחר היה הפשי בכל עת. לסוחרים יהודים גדולים בעלי הגילדה הראשונה פתוחה כל רוסיא, אין מעצור. המסחר הוא הנפש היהודית ובאותה עת גם דם התמצית של הממלכה הרוסית, בלי המסחר, המסור בידי היהודים, היתה רוסיא במדרגת פרס או חינא, רק המשא ומתן המסחרי עושה עוד את רוסיא לאחת מדינות אירפה ומביא לה מעט הון והיים. זאת ידעו כל המלכים שמלכו על רוסיא ואף אלה שהתחילו לגזור גזירות על היהודים בכל דרכי החיים נשמרו מהעיק על הסוחרים הגדולים.

עוד בימי הבינים מצינו שלא יכלה רוסיא להשמר מן המסחר היהודי. בימי מלכות ביצנץ כבר נתנו נסיכי קיוב ליהודים זרים זכיות לסחור בארץ. גזירות על סוחרים נגזרו בסוף ימי המאה הט"ז. יותר ממאה שנה חלה על היהודים גזירת פיאודור אלקסייוויטש, שלא לתת ליהודים לעבור במוסקוא בין עם סחורה בין בלי סחורה. בברית המסחר, שכרתה רוסיא עם פולן בשנת 1678, התנתה תנאי, שמותר לסוחרי שתי המלכיות לעבור בכל הארץ ח ו ץ מ י ה ו ד י ם. אך. בימי המאה הי"ח הרגישה רוסיא, כי לא תוכל לעמוד בגזירות על סוחרים ונתנה ליהודים הנחות. בשנת 1728 הרשה פטר הגדול ליהודים, לבוא לכל השוקים לסחור, אבל רק במסחר הגדול, בתגרנות כל ישלחו ידם. בשנת 1734 הותר ליהודים לעסוק בימי השוק גם בתגרנות, כי כן דרש העם. ההנהות האלו פסקו כאשר עלתה על כסא רוסיא הקיסרית האדוקה הצלבית אלישבעת בת פטר. היא גזרה בשנת 1744, לקחת מידי היהודים שונאי המשיח את כספם וזהבם ולגרשם מן הארץ. אך העם יושב ליטא וקורלנד הגישו כמה בקשות לסינאט, לתת ליהודים רשות לסחור בארץ. הסינאט בא לידי הכרה, כי טובת הארץ דורשה את המסחר היהודי. אך הקיסרית ענתה: משונאי המשיח אינני דורשה טובה וגזרה להשמר מקחת בקשות מידי היהודים. הקיסרית יקאטרינה השנית, שעמדה תחת השפעת ההוקרים הצרפתים, נתנה לכל עמה את הכלל הזה: כל אדם, יהי מאיזה מעמד שיהיה, יכול להשתמש בזכיות האזרחים ובכשרונותיו בלי הבדל עם ודת. בזה הותר המסחר החפשי ליהודים. הקיסר פאול הרשה ליהודים, לעשות מסחר בקורלנד. אלכסנדר הראשון יסד בשנת 1804 את „תחום המושב וגזר" שאין ליהודים להתעסק במסחר רק במדינות, שהיו לפנים למלכות פולן. ברוסיא הפנימית מותר רק לנצרים יהודים לסחור (בימיו בקש המיניסטר גוליצין ליסד כת של משומדים עברים, להכריע נגד הנטיה ליהדות המצויה ברוסיא הדרומית בין הרוסים). הצאר ניקולאי הראשון, שהתחיל את הפוליטיקה הלאומית, הרחיב את זכיות היהודים במסחרם. הוא נתן רשיון ליהודים, לבא גם לערי הבירה, והיהודים המשולחים לסביר בעונם מותרים לעסוק שם במסחר. בשנת 1835 נקבעו חקי המסחר ליהודים, הקימים עד היום הזה עם הזכיות הרחבות לסוחרים גדולים. בתחום מדינות פולן הקדמונה יש לכל היהודים זכיות בלי גבול. מחוץ לתחום מותר לסוחרים מן הגילדה הראשונה להתעכב ששה חדשים ומן הגילדה השניה ג' חדשים, מותר להם גם להביא עמהם משרתים יהודים ולקבל על עצמם להספיק צרכי הממשלה ולבקר את הירידים בכל הממלכה. ניקולאי הראשון הרחיב בכל האפשר את זכיות הסוחרים' היהודים לטובת ארצו. ובשנת 1840 הרשה גם ליהודים מחוץ לארץ לבוא לרוסיא לרגל מסחרם. כן נהג גם בנו אלכסנדר השני כל ימי חייו. כאשר עלה אלכסנדר השלישי על כסא המלוכה והשיב את גלגל ההתקדמות אחורנית, התחילו נציבים אחדים להגביל זכיות הסוחרים היהודים מדעת עצמם. אך הממשלה בארה להם שאין בחקים הגבלות כאלה, ע"פ דין יש ליהודים במסחר זכיות אזרחים במקומות שהם רשאים לגור, הגבלות אפשר לעשות רק בשנוי החקים בידי הממשלה עצמה אם אין לכל היהודים רשות לסחור ברוסיא הפנימית, אין זה משום הגבלה במסחר, אלא משום שאין להם רשות לגור שם. ובכל זאת התנכלה מועצת הממלכה בשנת 1891 להגביל זכיות הסוחרים העברים, אלא שלא עלתה בידה, כי המיניסטר לפיננץ, שהתירא מפני גרעון בהכנסות, קרא תגר על זה ובקש להתפטר והגזירה בטלה. גם בראשית ממשלת הקיסר הזה יצאה פקידה,

כי היהודים הדרים ברוסיא הפנימית אף שלא ברשות יכולים להשיג תעודות מסחר. אך אז לא היה עוד פרלמנט לרוסיא והמושלים לא יכלו לקבל עליהם את האחריות לבטל את המסחר היהודי ולהגבילו, כי ידעו שרק רעה תגיע למדינה מזה. רק לממשלה קונסטיטוצית נשאר לשנות את השטה. סטוליפין מצא כי כבר התפתח העם הרוסי עד לשעור, שהוא יכול להשתחרר מן הסוחרים היהודים, כמו בימי הרנסנס באירפה, שלא יכלו עוד העמים לשאת את היהודים והעיקו להם עד שנדדו לפולן. סטוליפין רוצה להתחיל בהגבלה בתוצאת יבול האדמה ע"י היהודים. הוא מאמין בעלילות העתוגים השחורים, שהסוחרים היהודים מערבים תול בתבואה ובזה הם גורמים לעז על תבואת רוסיא. גם הוא אומר להגביל את חקרדיט היהודי בבנקים ואת בתי ההרשת היהודיים, להנית להם רק חלק אחוז ממאה, כמו בבתי־הספר ובמועצות הערים. זאת היא מכת בכורות שלו, להפטר מן היהודים או לכוף אותם לשמר. ואם הוא רוצה יש להאמין לו שיקים דברו, הרי הסב את פני החקירה והדרישה בקיוב כתפין צוררינו, שלא יכלמו הלילה. אזניו פתוחות תמיד לכל דרישותיהם ומעולם לא השיב פני פורישקיוויטש ודוברובין ריקם.

בן אריה.

מקרוב ומרחוק.

שונות. בבוקובינה וברומניא שטפו הנהרות שנית את הארץ והשחיתו כל מה שהספיקו כבר לתקן אחרי השטף, שהיה בחדש יוני. שברו גשרים, הרסו מסלות, הטביעו מקנה ובערו אחרי יבול האדמה— בגליל פרמיסלא פרצה מגפה בבהמות. — בעיר בליפילד במדינת ניקאראגוא באמריקה התיכונה עלה הים על אדמת העיר ושטף את הכל, כל הבתים נהרסו, במעט כל יושבי המקום נטבעו. — במדינת טירול אצל פראנצענספעסטע פרצה אש ביער ואכלה את כל העצים במרחק כמה פרסאות. הר גדול בער באש ימים אחדים ולא היה אפשר לכבות ולהציל מאומה. הנזק עולה למליונים. — בעיר ארענא באיטליא נטבעו חמשים ילדים יחד ברחצם בנהר, ז"ם אחזם וסחבם למצולה. — בהולנד נאבד המיניסטר אוינס. בהיותו בשדה לשאוף רוח צח נעלם פתאום ואיננו. — מחמד־עלי, שהיה מלך פרס, הולך וקרב עם מחנהו הטורקמנים אל עיר הממלכה תהראן, כבר לכד עיר קרוב לתהראן, חיל העם לא יוכל לעמוד נגדו. — אשכנז וצרפת קרובות לפשר בדבר מרוקא. צרפת תמשול במרוקה, אבל המסחר יהיה חפשי ומלבד זה תפיס צרפת את אשכנז בחבל ארץ באפריקה התיכונה. — מלחמת טורקיא באלבניא כלתה. הטורקיא עושים את כל חפץ האלבנים ופליטי האלבנים שבו מגלותם, ממונטינגרא.

*

ציוני מרפא – מניסטר רוסי. המניסטר הרוסי לעניני החוץ סאזאנוב חלה מיד כאשר נעשה מניסטר במחלת השחפת ומחלתו היתה אנושה. בכסף לא היה מחסור ונסה את הכל ולא יכלו להעלות לו ארוכה. בסוף נסה עוד המצאת הרופא הציוני הידוע ד"ר אלכסנדר מרמורק (יליד גליציא) בפאריז והבריא. עתה השיג מרמורק מכתב תודה מאת המניסטר ע"י ציר רוסיא בפאריז והגיד לו, כי יבא בעצמו לפאריז להודות לו.

עלילת דם בגליציא. מפשעווארסק בגליציא המערבית כותבים: בכפר אירזיאוויצא העלילה נערה נצרית על החנוני היהודי בן-ציון קלטר, כי בבואה אליו לקנות נפט ראתה יהודים עומדים סביב ילד נצרי ומאכלות בידיהם ונכונים לשחטו והחלונות היו מכוסים בוילונות. האכרים האמינו והתאספו לצור על בית היהודי, שברו חלוניו ופוצצו כל אשר בבית. החנוני התחבא במרתף. ממחרת באו אליו אכרים וסכינים שלופים בידיהם ודרשו שיוציא את הולד הנצרי ואם לא, ידקרוהו. היהודי הצליח לנוס מידיהם והאכרים הוסיפו לשבר כל אשר בבית. בינתים הביא היהודי שוטרים מן העיר והם השקיטו את האכרים ועמדו למשמר אצל הבית. חיב בכל זה הם הפרוקרטורים, שחובתם להחרים את העתונים והחוברות הפולנים, שצוררינו מדפיסים בכל שבוע ומקריאים אותם בצבור בכל כפר, להטעות את התמימים בשקרים ובעלילות שוא על היהודים, עלילות המסמרות שער כל אדם. והממונים על שמירת המנוחה וההקים מחשים ונותנים רשות לסכסך עם בעם ולהרגיז את ההמון בכזבים. והשקרים ההם עושים פעולתם.

הטורקים והציונות. החכם הטורקי, ר"ר ריזא ביי, שהיה לפנים ידיד הציונים, השתתף בקונגרס הגזעים בלנדון ושם דבר עמו סופר העתון היהודי „דזאיש כרוניקל" ע"ד הציונות. החכם הטורקי הגיד לו, שאין הטורקים יכולים לטפל עם הציונות מפני השנאה שהתעוררה בין הערבים והסורים ליהודים ולציונים. כל הדבות, שבדו האנטישמים על היהודים, כבר נכנסו אל תוך הערבים והסורים והם מאמינים בהם ונוסף לזה, הם מפחידים את הטורקים, כי הציונים הם שליחי ממשלות נצריות הרוצות לשפוך השפעתן על טורקיא. במצב כזה אין עתה מקום לציונות בטורקיא. אמנם טורקיא צריכה ליהודים לעזרם בבנין הארץ ובהרחבת התרבות, אבל רק בתור אזרחי הארץ ובעלי הון ולא בתור קולוניסטים הרוצים באוטונומיה ובתרבות עברית לאומית. ומן הטעם הזה אין אפשרות אף לבטל את הפתקא האדומה, העושה את המהגרים בא"י לזרים, שהרי גם אמריקה ואנגליא מגבילות את ההגרה. ריזא ביי הזהיר את הסופר, שיגיד לציונים בקונגרס בבזל, שלא יעשו רעש ע"ד ישוב לאומי בא"י, כי בזה רק יזיקו לעם היהודי וביחוד ליהודי טורקיא ויעלו עליהם חמת הערבים והסורים.

רצח. בליל שבת האחרון פרצו צוענים לבית המוזג הצעיר הירש צייזלער בעדעלעני אצל מישקולץ באונגרן והרגוהו בקרדמות אותו ואת אשתו ואת אחותו. את אחותו הנערה ענו בתחלה ואח"כ התכו שדיה ועשוה ככברה ובזזו כל אשר בהנות. בשבת אחרי הצהרים מתה גם היא אחרי שהעידה, כי צוענים הם הרוצחים. הצוענים נתפשו, אבל הם מחחשים ואין ראיה נגדם.

טעות גוי. בעיר מוהול באונגרן עמד על שפת הנהר המון רב, שבאו לרחוץ. פתאם נשמע קול קורא לעזרה מבין גלי הנהר וכל ההמון ראה נער מתרוצץ בין הגלים ונשקע. רבים בקשו לקפוץ אל המים, להציל את הנפש, אך המורה העיר למוסר אזנם: מה כל החרדה, הלא בן היהודי וויים הוא, אין כל אסון אם יהיה יהודי אחד פחות בעולם. ההמון קבל את המוסר והביט במנוחה, כי הנער נעלם במצולה. בערב נמצא הגוף המת צף על פני המים והנה הוא בן ראש העדה הקתולית. אומרים, כי האב השכול, שהוא עצמו שונא ישראל, קלל את האנטישמים בשם אלהיו.

אספת רבנים באמריקה. בניו-יורק היתה אספת רבנים חרדים, להגן על קיום הדת המובאה בסכנה מכמה צדדים. יש מעלילים על הגט היהודי, שהוא מתנגד לחקי המדינה, יש דורשים לאסור את השחיטה משום צער בעלי חיים, אע"פ שאינם אוסרים את הציד להולכי בטל הגורמים צער לחיות ועופות לשם שעשעים בלבד ויש גוזרים על השבת בתחבלת שביתת יום א'. האספה קבעה ועד לטפל בענינים באלה, שחקי המדינה עומדים לשטן לקיום התורה.

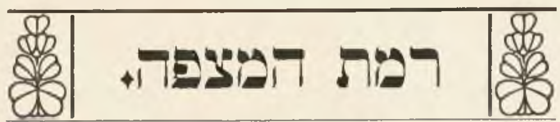
בן הבארון הירש. כידוע לא היה להבארון הירש רק בן יחיד, שמת בחיי אביו. אבל לא רבים יודעים, שהניח הבארון בן מפילגשו הנצרית ושמו בארון דע פארעסט. הוא מחזיק עצמו כקתולי וגם נשא אשה נכרית, אבל הנצרים מתרחקים ממנו ומחזיקים אותו ביהודי. גם ביה"ד פסל את חתונתו עם האשה הקתולית. עתה נבחר לפרלמנט האנגלי והוא ממליץ על בוחריו היהודים ובזה הוא ממלא מקום אביו.

הזקנים בירושלם. הועד החדש, שנבחר בירושלם מעל כל הכוללים השונים, להנהיג את עניני הצבור האשכנזי, ראה ראשית לו. לשוב ליסד בית מושב זקנים תחת שלשת הבתים לזקנים, שחרבו בימי המשבר. הועד קבץ את כל הזקנים לבית אחד ומעתה יהיה רק בית מושב זקנים אחד, שיתכלכל מאת כל הכוללים ע"י הועד הראשי והוא ישלם כפי האפשר את חובות הבתים הקודמים. החובה על בני הגולה, לתמוך בבית הזה, שאינו עוד עסק ליחידים, אלא קנין הצבור.

היהודים בקונגרס העמים. יום מיוחד היה נועד לשאלת היהודים בקונגרס העמים והגזעים בלנדון, בתחלה דבר ישראל זנגביל. „העם היהודי — אמר — שכבר עברו עליו ארבעת אלפי שנה ומספרו כ"ב מיליון נפש, הצטין תמיד ברעיונותיו היפים והרמים באדק וביושר והעשיר את העולם בתורתו. ובכל זאת הם נרדפים מעודם, ולא רק בארצות החשך, כי-אם גם בארצות נאורות. אם אין משפט דרייפוס באשכנז אין זה מאהבת היהודים, כי-אם פשוט מפני שאין בכל אשכנז פקיד צבא יהודי. ולמרות כל אלה קים העם היהודי, חי את חייו, נאמן למסורותיו ולמנהגיו. לא יחפצו היהודים ולא יוכלו להפסיד את דתם ותקותם הלאומית. ההתבוללות אינה רפואה ליהודים. אם יוכל עשיר יהודי להתבולל, לפי שהוא דומה בכל לעשיר נכרי, לא יוכל ההמון היהודי להתבולל, כי הוא רם ונשא מעל ההמון הנכרי. הרפואה היחידה לעם היהודי היא ארץ לעצמו. החובה על הממלכות הגדולות לפעול על טורקיא להחזיר ליהודים את ארצם, בזה יתחזק שלום העולם, היהודים הם כגשר מחבר מזרח ומערב. הנצרים חיבים ליהודים יותר מכסף. גם הרב ד"ר גסטר דבר דברים כאלה. יתר הדוברים קראו תגר על רדיפות היהודים וקראו לעמים להזהר בקיום העם היהודי ולהשיבו לאיתנו.

עלילת הדם בקיוב. מהלך החקירה והדרישה בענין עלילת-הדם מקבל נטיה אחרת. בטלו כל החשדים על משפחת ההרוג מאין ראיה ברורה והשפעת הרוסים האמתים הולכה ומתגברה להטות את הענין לעלילת-דם. הקול נשמע במקומות גבוהים, כי היהודים קנו בשחד את השופטים ואלה בקשו לכוף את החשודים להודות. קרוב מאד שישנה פה מעשה פולנא. אין להכלים את הרוסים האמתים ולהכשילם בטעות, הם לא יטעו, כי סכנה לשטת השלטון בטעותם. ובכ"ז בא בסוף שנוי לטובה. החפץ להעביר את החקירה והדרישה מקיוב לאודסה בטל ונתפשה שכנתה של משפחת יושציסקי ובנה וחפוש נעשה בביתה וכמה חפצים נלקחו. היא בקשה לשלוח יד בנפשה בשעת החפוש.

עקב תשמען. רקוד לפני הכלה מן התורה מנין? שנאמר והיה עקב תשמעון ופירש"י: מצות כלות, שאדם דש בעקביו.



ההגדה ע"ד המלך היהודי בפולן.

מאת ד"ר מאיר באלאבאן.

(סוף).

עוד פעם אחת נמצא בכתבים הישנים את את פעולת ר' שאול וואהל. בשנת 1595 עמד לפני המלך במלאכות כל עיר בריסק, לבקש מלפניו, שיתן לעירו כתב-זכיות חדש על הנחת המכס, כי הישן נשרף במקרה. מן העת ההיא והלאה נעלם שמו מתוך הכתבים, אף שהיה עוד בחיים עד שנת 1617 ורב טוב פעל עוד לעדתו. כן ידוע, שקנה קרקע ובנה עליו בית-מדרש, קלויז ובית ל„ישיבה", שנערים ממרחק התקבצו שמה ללמוד תורה. גם הקדיש קרן קימת של עשרים אלף זהובים, שפריה יתחלק בכל שנה לעניי העדה.

באשר נהרס בבריסק בראשית ימי המאה הזאת (היהודית) בית-הכנסת הגדול בפקודת השגחת הכנינים נמצאה בכתל המערב של עזרת נשים הכתבת הקטועה הזאת:

הקצין מ' שאול בן הגאון מ' שמואל יודא
מפדווא בנה בית הכנסת של נשים לתורה
ולתעודה לזכר אשתו מרת דבורה ז"ל הצדקנית
החסרה בת (ר' דוד דר)וקר זללה"ה
גנוזה... (שהל)כה לעולמה
...... טבת בשנת...... בביתה

(גרולת שאול עמוד 236 — 24), מזה נראה שר' שאול בן הגאון ר' שמואל יהודה מפאדוא בנה עזרת נשים בביהכ"נ לזכר אשתו דבורה הנ"ל בת ר' דוד דרוקר. אנו רואים מן הלוח הזה, הקבוע גם בכתל ביהכ"נ החדש, כי לא נקרא ר' שאול בחייו בכנוי וואהל, אלא על שם אביו, כמו שקראו לו גם הפולנים „יודיטש". ולפי שהכתבת הזאת היא המקור היחיד, שנשאר לנו על-אדותיו מזמנו, עלינו להניח בצדק, כי בשם „וואהל" ובכנוי הרגיל „השר" נתכנה רק אחרי מותו.

מאחד עשר ילדיו של ר' שאול היה רק בנו ר' מאיר וואהל ראוי למלא מקומו. הוא היה רב אב"ד

בבריסק ויסד את הסתדרות יהודי ליטא על יסוד הנהגה אוטונומית. כאשר נתכונן בשנת הש"מ ועד ארבע הארצות ליהודי פולן השתתפו גם יהודי ליטא בועד הזה, אך מיד פרצו סכסוכים בין יהודי פולן ובין יהודי ליטא. ביחוד גרם סכסוך בין קהלת טיקוצין בפולן ובין קהלת גרודנא בליטא את פרוד היהודים בשני חצאי הממלכה (דובנוב: ועד ארבע הארצות בספר היובל לכבוד סוקולוב). ובשנת ה' שפ"ג נקהל בפעם הראשונה הועד של יהודי ליטא, ר' מאיר וואהל היה ראש המדברים בו והועד החליט החלטה זאת: „לפי שהרב הגאון ר' מאיר זקן מאד אנו מהליטים, שבכל ימי חייו יתאסף הועד רק בבריסק. ולפי שרבינו מאיר הוא אבן הפנה לועד הזה ועיני כל המדינה אליו נשואות, לכן צריכות הקהלות לבחור לועד הזה רק אנשים, שאינם מקרובי ר' מאיר, למען לא יפול עליו הגורל לעולם". (פינקס המדינה של ועד יהודי ליטא שנספה לקובץ יעוו' סטארינא פטרבורג 1009—1910).

את חתימת ר' מאיר וואל אנו מוצאים תחת, חשבונות הועד משנת שפ"ז. החתימה אינה כתב ידו' כי ידו כאבה וסופר קהלת בריסק ר' ישכר בער חתם תחתיו „בפקודת אדונו הנשיא ר' מאיר וואהל, שידו כואבת, ה' יישלח לו רפואה שלמה" (שם).

בכתבי המצודה בבריסק אנו מוצאים משפט משנת שפ"ט, שבו היו האדונים מאיר שאוולוביטש (בן שאול) וברוך מאירוביטש באי-כח היהודים. חשד נפל אז על הקהלה, כי המית אחד היהודים בסם המות את האציל יאן קוסציא ועל ראשי הקהלה היה להשבע בשם כל אנשי הקהלה, כי נקיים הם, וזאת עשו שני הנזכרים ועוד שלשה יהודים חשובים. בתור עדים מצד הנצרים נשבעו סלאווענסקי, קולן ובוסיאצקי. אחרי כן נתברר, כי יאן קוסציא מת מיתה טבעית. (כתבי הקומיסיה הווילנאית ברך 28 מספר 108).

ר' מאיר וואהל לקח לאשה את בת הרב המפורסם ר' פינחס הורוויץ גיסו של הרמ"א. גם יתר בני ר' שאול היו אנשים חשובים נשואי פנים והתחתנו בגדולי היחס. צאצאיהם משפחת וואהל עודם קימים ולקצתם ישנם ספרי יחס עד ר' שאול וואהל.

*

זאת היא צורתו האמתית של השר ר' שאול וואהל, כפי שהיא נראה מתוך מעט הכתבים, שנשארו בארחיבים על-אדותיו. שמו נרשם בכתבי הזכיות של יהודי ליטא ובכל עת שקם מלך חדש בפולן נקראו הכתבים ההם, לאשרם ע"י המלך. ולפי שהביאו היהודים את הכתבים לפני כל מלך הוכרחו להעתיקם בכל פעם ולשלחם בידי ראשי ועד המדינה. לפי זה היה על היהודים לחזור בכל פעם על חסדי ר' שאול ופעולותיו ובכל דור קשטו את הפעולות בגוזמות חדשות בדרך שיחות מני קדם, עד אשר אבדו את קרקע הממשות ופרחו אל שדה הדמיון, שאול היה עבד המלך „ועבד מלך במלך"; שאול השיג זכיות ליהודים בהשתדלותו ומהשתדלות והשגה אין עוד מרחק רב לנתינה. והגדה עתיקה על-אדות מלך יהודי ליום אחד בפולן היתה מצויה (ההגדה ע"ד אברהם מקרושוויצא הנ"ל) ובדרך הזה נחלפה ההגדה העתיקה בהגוזמא ע"ד שאול „נותן הזכיות" ובן נעשה גם שאול למלך. ולזה עזר עוד הכנוי וואהל של בנו ר' מאיר (שמקורו לפי שבאה המשפחה מאיטליא. המע') שהדורות הבאים כנו בו גם את אביו ובן קמה ההגדה, כי שאול נבחר (וואהל באשכנזית — בחירה) למלך בפולן. אבל עוד היתה חסרה סבת בחירתו ויחוסו אל האצילים הפולנים. לזאת עזר הספור על-אדות ראדזיביל והרב בפאדוא.

הנסיך מיקולאי בריסטוף ראדזיביל המכונה „פאניע קוחאנקו" היה מקץ ימי המאה הט"ז ובראשית ימי המאה הי"ז לנצרים אחד מגדולי דורו בליטא. עד היום הזה מספרים עליו הלצות והוללות וגוזמאות. כפי שהוא עצמו מספר בספרו Jerolymitano Peregrinatio (שנעתק ונדפס באנטוורפן בשנת 1614) היה נמצא במצוקת כסף בשובו מפלשתינא ובא לאנקונה וסובנו של סוחר אחד בויניציה הצילהו. ונבונה השערת בלאך, כי המקרה הזה היה סבה לגדולת שאול בהגדה היהודית. ההגדה אינה יודעה הגיון, מה שנראה לה בהשערה נכונה היא מאספה ומרכיבה. ופה הרכיבה:

א) את צורת ר' שאול האמתית; ב) עם ההגדה העתיקה על אדות אברהם הקרושוויצי מלך פולן; ג) באור השם וואהל; ד) הכנוי „עבד המלך" של ר' שאול; ה) הזכיות שהשתדל על אדותן בשביל היהודים והשיגן; ו) המריבות התדירות בכל בחירות המלכים בפולן; ז) הגדת ראדזיביל. אחרי קי"ז שנה שעברו מיום מות הגבור נתערבו כל אלה הנפלאות יחד ויצא הספור על-אדות בחירת שאול למלך פולן.

עולם ומלואו.

בהיכל האוניברסיטה בלנדון נפתח עתה הקונגרס הראשון לכל העמים והגזעים. סמל הקונגרס, העומד לפני הבימה, הוא פסלי נשים המושיטות ידיהן זו לזו מעל כדור הארץ. אחד הדוברים הראשונים היה כושי שחור, שהקריא שיר ברכה בהתלהבות רבה לכל העמים. טלגרמות של ברכה באו מכל העולם. רושם מרעיש עשתה דרישת הפרופסור הישיש יוחנן ראנקע, גדול המומחים לידיעת הגזעים. הוא הוכיח, שאין לגזע הלבן האירפי להתגאות על העמים בעלי צבע כהה, כי אין בכל גזעי בני-אדם דומים כל כך לקפים כבני האדם מהגזע הלבן דוקא. ובאמת אין להפריד בין הגזעים. כל בני האדם הם משפחה אחת. חינאית הוכיחה, שאין לנשים להתגדר בפעלי הגברים, אין לאשה אלא הליכות הבית וגידול בניהן. מספר הצירים כשני אלפים.

באנגליא עוסקים עתה בהמצאה נפלאה, שנגלתה במקרה לפועל עני, לרפא לקויי שחפת בבשר רקוב. הוא היה חולה במחלת השחפת ולא יכול עוד לעבוד והשתעשע בגידול תולעים בשביל הדיגים. התולעים האלה נזונות בבשר רקוב ובהתעסקו בבשר הרקוב הרגיש, כי הוא שב לאיתנו והולך ומבריא, ריח הרקבון מטיב לו מאד. הוא התמיד להריח את הריח הרע הזה וכן עשה גם לבתו החולה במחלה הזאת וגם היא הבריאה. עתה התחיל הפועל לבחון גם באחרים וגם מצבם הוטב. הרופאים בוחנים את ההמצאה הפשוטה ורוצים להוציא את האדים היוצאים מבשר רקוב בדרך חימי, באמרם, כי הריח הזה ממית את בצילי השחפת. רגלים לדבר יש בעובדא שכל הקצבים הם בריאי בשר, אע"פ שבודאי אינם אוכלים יותר מאחרים, אלא ריח הבשר הנשחת, העולה תמיד באפם, ממית בקרבם כל המשחיתים והם עלולים להבריא ולהשמין.

חוקרים הוכיחו, כי האדם וכל חי יכול להיות פי שמונה מהזמן, שהוא צריך לשכלול בנין גופו. ולפי שידוע ששכלול בנין הגוף יאריך באדם עד שנת העשרים וחמש לימי חייו ברור הוא שיכול האדם ע"פ הטבע לחיות לכל הפחות מאתים שנה, אלא שאין בני האדם מתנהגים ע"פ חקי הטבע והם מקצרים שנותיהם. אמנם בדורות ההיסטוריה לא נודע אדם שחי מאתים שנה, אבל נודעים בני אדם, שהיו 150 וגם 170 שנה והם דוקא לא נשמרו מכל אשר יזהירו הרופאים, לא נזורו מן היין ומן הטבק ומן הקוה.

ברוב מדינות אמריקה אסור להתחתן בשאר בשר, כי הנסיון הורה, שהילדים הנולדים מחתון בקרובים הם ע"פ רוב בעלי מום או שוטים, כמו שיוכל כל אדם להוכח.

במוסד הקיסר ווילהלם בברומברג עשו נסיונות עוד הפעם, להרבות יבול האדמה בכח אלקטרי. נסו באופנים שונים, להוליך זרם אלקטרי דרך הזרעים בשדה וליתר הוכחה זרעו כמה חלקות זו אצל זו ישכלת שועל והוליכו בחלקה אחת זרם אלקטרי ובחלקה השנית לא הוליכו. והנסיון הורה, כי הזרם האלקטרי הוסיף את כח הצמיחה על אחת שבע. עתידות גדולות יש לנסיון הזה ואפשר שבעוד מעט ישתמשו בכל האחוזות הגדולות בזרם האלקטרי להרבות את יבול האדמה.

בחצי השנה האחרון רבתה באוסטריא הכנסת סחורה מחוץ על הוצאת סחורה מן הארץ בארבע מאות מיליונים. זהו הפסד רב מאד למדינה, כי הון המדינה הולך ופוחת והיוקר יאמיר. זה פרי הפוליטיקה האגררית של הממשלה, העושה רצון מתי מספר בעלי אחוזות גדולות, להמעיט את המסחר, למען ישיגו מחיר רב בעד בהמתם בלי עמל.

אחרונות.

הקונגרס הציוני בבזל.

מאת סופרנו המיוחד.

בזל. ביום ו' שבוע שעבר היתה ועידת ההסתדרות העברית. לפי שרבים מצירי רוסיא רוצים להפוך את ההסתדרות הציונית למין הסתדרות של תרבות עברית, לפי שאין עתה שום אפשרות לעבוד עבודה פוליטית, ע"כ התעוררה שאלה אם אין נכון לערבב את ההסתדרות העברית לשפה ולתרבות עם ההסתדרות הציונית, שהיא עצמה תמלא את תפקיד ההסתדרות העברית. הדרישה הזאת לא תמלא, כי ציוני רוסיא אינם יחידים בקונגרס, ושקלים וכסף לקה"ק קבצו לפי הערך פחות מכל ארץ אחרת. ורוב הציונים בארצות אחרות אינם יודעים עברית כלל וביחוד מנהליהם ואלה לא יתנו להכנים אל ההסתדרות שאיפה אחרת מאשר נתנו לה המיסדים. — הועידה החליטה, שחברי ההסתדרות העברית ידברו בקונגרס הציוני רק עברית לשם הפגנה ולדרוש שעכ"פ ישיבה אחת תתנהל רק עברית. גם החליטו לקבוע ועד מתוך ההסתדרות, שיהיה לה לפה לפני הקונגרס. בתוך ימי הקונגרס תערוך ההסתדרות אספת-עם לפרסום.

עיקר חקשוי בקונגרס הזה הוא שאלת האישים. ולפזון אינו רוצה לקבל עוד שום התמנות והמרכז יעבור לברלין ושם צריכים לשבת האנשים האחדים שימלאו בתור ועד של חמשה את מקום הנשיא, אבל אין במי לבחור, ורבורג, הנטקה ופרידמאן אינם מוכשרים לא מפאת תכונתם, תכונת חכמים רבים ואינם אנשי מעשה ולא מפאת הכנתם, שאין להם ידיעת היהדות ושפ"ע. אפשר שיצרפו אליהם שני אנשים מרוסיא שיקבעו מושבם בברלין. בכל אופן יבא ברלינה ד"ר יעקבזון מקושטא הבקי בעניני מזרח ומן הרוסים יתפשרו כפה"נ על ד"ר טשלינוב. יש דורשים לחלק את העבודה. הפוליטיקה תעבור לפאריז, הקולטורה לווארשא ועבודת א"י לברלין.

אל קוראינו הנכבדים.

הננו מכינים שנויים גדולים לטובה במערכת „המצפה" נרכוש לנו עוזרים מגדולי הסופרים העברים; נתחיל בקרוב להדפים „ברמת המצפה" ספורים עם נקודות, להרגיל את צעירינו בקריאה נכונה ולעשות את הגליון שעשועים לכל קוראיו; נפרסם לעתים תכופות מאמרים כלכליים מעניני המסחר היהודי (בזה יואילו קוראינו הסוחרים המומחים לעזרנו' יוכלו לכתוב בכל לשון ואנחנו נתרגם) ועוד תקונים טובים, כמו שיראו קוראינו בגליונות הבאים.

אך לתקונים כאלה דרוש כסף. לכן נבקש מאת קוראינו לתמוך בידנו ברכישת הותמים חדשים כ"א במקומו.

אלה מקוראינו הרגילים לשלם כסף החתימה למר נפתלי האף יואילו הפעם לשלוח ז־ת־ת הכסף ישר אלינו, כי לא יסע בימים האלה והכסף חסר־ לנו.

המערכת.

שלמה הערץ | גולדה מישעל

מאורשים במנחם אב תרע״א

בן הרה״ג אבד״ק סטרי | בת חרה״גא בד״ק טורקא

משה שאללער | גולדה כתבן

מאורושים בירח תמוז תרע״א

קולומיה | סניאטין

יוסף ליב גלאזבערג | קלארא רוזנקרנץ

מאורשים

אוסציעריקי | אָטיניא

מעמק לבנו הננו מברכים במז״ט את אחותנו היקרה מ׳ גולדה ואת חתנה מר משה שאללער בקולומיה לארוסם. מז״ט להורינו.

יעקב כתבן ואהותו — סניאטין.

הנני מברך במז״ט את הרב הה״ג העלוי המפורסם החכם השלם מוהר״ר שלמה הערץ בהגאון אב״ד דפה לארוסו. מרדכי קליינער — סטרי.

מקרב ולב עמוק הנני מברך במז״ט את רעי מנוער הרב הה״ג העלוי המפורסם מר שלמה הערץ בהגאון אבד״ק סטרי לארוסו.

ליבוש מאנדעלקעהר — מיעלעץ.

הריני מביע כזה במז״ט עמוקה לדידי הרב שלמה הערץ לארוסו.

צ. דיזדרוק — סטרי.

הננו מברכים את ידידנו הנאמן מר יוסף הדס בזקליטשין לארוס בתו במז״ט ורב אושר.

מערכת „חמצפה״.

כל עצמותי תאמרנה מז״ט לידידי הנכבד מר בן-ציון זאמערפריינד בהאליטש לבא בברית האירוסין את מ׳ פרידה לוסטיג בלידאוויצה. מז״ט להוריהם שלום להם עד עולם. מיכל שטערן — גרזימאלוב.

מעמק לבי אברך במז״ט את אחי היקר מר קאָפעל אייפערמאן לארוסו עם מ׳ רחל פרייברונן בהעליטש. מז״ט לחורינו.

אליהו ישראל אייפערמאן.

במז״ט ורב אושר לחברי מר יצחק קליין פה לארוסו. יצחק קירשבוים — קולבושובא.

הנני מברך במז״ט את ידידי מר יצחק קליין לארוסו. מענדל רייך - קולבושובא.

במז״ט אברך את רעי אהובי מר יצחק קליין בבקולבושוא לארוסו.

שלמה אפפעלבוים — אישטוואנהוטא.

לחברי מר יצחק קליין אביע במז״ט לארוסו.

יוסף ראטשטיין.

ממעמקי לבי וברגשי אהבה וידידות רבה אביע את ברכתי לידידי ורעי האהוב לי מאלפי זהב וכסף מר ישראל פאָגעלפאַנג בטרנוב לארוסו.

ירוחס גינצבערג, עתה בליסקא.

אנו מברכים ברוב גיל וחדוה במז״ט את ידידנו מר יעקב טענצער לארוסו.

זעליג מעססינג, אלטער אנפאנג.

ברגשי גיל וחדוה אנו מביעים במז״ט לאחותנו היקרה מ׳ חנה לבואה בברית הנשואין עם מר מיכל קאלעך. פיינה ומשה קעסשטעכער — פשעווארסק.

ברגשי גיל וחדוה הנני מברך במז״ט את ידידי החשוב מר משה דאמניץ להתונתו. מז״ט להוריו היקרים.

מאיר קראנצלער — רעדים.

תזל כטל ברכתנו במז״ט ורב עושר ואושר לב״ג המושלם מר דוב ביללינ בגריידינג לחתונתו עם מ׳ רהל רוזנער שס. מז״ט להוריו ולכל המשפחה.

זאב ביללינ ורעיתו — סטרליסק.

ברכתנו במז״ט אנו נותנים ברב ענג לדודנו הנכבד מר אלימלך ראטהמאן בלאוואטשנע ולאשתו החשובה לחתונת בתם מ׳ יוטא עב״ג מר יצחק וואהל בברעזאן. מאניש ווילף ואשתו.

Wyd.: S. M. Laser
Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser
Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie
Bożego Ciała 22.